

Posudek na diplomovou práci Rostislava Gramskopfa s názvem **Běh jako fenomén moderní společnosti v historicko-sociologické perspektivě.**

Hned z kraje konstatuji, že práci hodnotím veskrze kladně. V posudku se nicméně zaměřím na spíše slabší momenty práce. Zejména z toho důvodu, že v práci vidím potenciál pro publikování v podobě výzkumné stati. Kritika necht' je proto chápána jako kritika konstruktivní.

Práce je svým zaměřením aktuální, zabývá se živým fenoménem či momentálně stále probíhajícím procesem, totiž druhou běžeckou vlnou v Česku, jakkoliv se bádání o tomto globálním jevu u nás snaží zasadit i do historických a především mezinárodních souvislostí. Na druhou stranu **bych uvítal poněkud obširnější uvedení do historie běhu u nás** (alespoň v rozsahu několika málo stran). Pod dojmem aktuální četby posledního životopisu Emila Zátopka (Richard Askwith: *Dnes trochu umřeme*, 2016), který se stal opravdovou dobovou celebritou a hrdinou hned několika generací, popularizující sport u nás i ve světě, mi připadá škoda toto nezmínit a neuvažovat o možném vlivu sportovních osobností a jejich kultu i v dnešní době (autor práce naopak opakovaně uvažuje, že se na současné vlně vzestupu popularity běhu podílí komercializace a média). Vždyť, Emil Zátopek byl součástí sportu chápaného jako instituce, která reprodukuje ideologicky podmíněné hodnoty a konstruuje hrdiny, do nichž se poté právě tyto hodnoty projektují. Což je přesně příklad ilustrující jednu z teoretických perspektiv, které autor práce na straně 21 až 25 stručně uvádí. Podobně by bylo možné současný kontext české vzestupné vlny běhání ilustrovat i na knižní produkci u nás (například zmínit úspěšné české vydání bestselleru *Born to run*, 2011) a její dynamice (například kolik knih o běhání podle databáze Národní knihovny každoročně česky vychází). Jinými slovy, u práce, která v názvu avizuje historicko-sociologickou perspektivu, postrádám historickou hloubku. Práce je totiž spíše momentkou zachycující stav v jednom časovém okamžiku.

Práce je psaná velmi **kultivovaným jazykem**, pracuje s dostatečně obsáhlou literaturou (českou i zahraniční), přestože je členěna poněkud netypicky (například se čtyřmi testovanými hypotézami čtenáře poprvé seznamuje až na str. 78) je také svou strukturou přehledná, jednotlivé její kapitoly tak na sebe logicky navazují a čtenáře tématem bezpečně provází.

Práce mapující masový a dynamický fenomén je zároveň **pionýrská** v tom smyslu, že se dosud nikdo českou populaci běžců v takovéto šíři nepokusil zmapovat (vyjma doc. Slepíčkové specializující se na účastníky jednoho konkrétního masového závodu). Vyzdvihnout je zde zapotřebí fakt, že autor sám dokázal zorganizovat vlastní kvantitativní výzkum od jeho počátku (tvorba dotazníku), přes sběr poměrně rozsáhlých dat, až po provedení základních analýz. V kombinaci se skutečností, že se autorovi podařilo zajistit **relativně početný vzorek běžců** (přes 600) a jeho práce **přináší celou řadu dílčích zajímavých zjištění**, bych uvítal, pokud by hlavní zjištění práce byla po nutných úpravách opublikována v podobě odborného článku v relevantním (zřejmě na sport či volný čas zaměřeném) časopise či sborníku. Autor sám totiž upozorňuje, že se i u nás i v zahraničí klade v sociologickém zkoumání důraz na kolektivní sporty, nikoliv na ty individuální a individualizované.

Jinak velmi dobré práci bych si dovil vytknout **absenci byť i jen pokusu propojit teoretické perspektivy ke sportu (autor selektivně představil tři) s výzkumnými zjištěními**. Nicméně autor explicitně a relativně zdařile pracuje s dílčími teoretickými koncepty, například s konceptem polo-volného času, light communities či životní spokojenost. Další – snad související – výtka se týká **závěru**. Nejsem spokojen s únikovou formulací: „Jednotlivá zjištění, kterých je skutečně příliš mnoho na to, abychom je sem jednotlivě vypisovali...“ (str. 97). Můj oblíbený kolega z Pedagogické fakulty mě dlouhé roky zlobil tím, že po mně vždy chtěl, abych mu „jednou větou“ řekl to hlavní z analýzy vesměs rozsáhlých kvantitativních dat. Většinou to skutečně nejde, ale pointa je snažit se rozlišovat podstatné od méně podstatného, neočekávané (kontra-intuitivní) od očekávaného (banálního), nové vědění od již známého a podobně. O toto se autor v závěru bohužel vůbec nepokusil. Boří třeba výzkumná zjištění nějaké rozšířené (auto)stereotypy o běžcích a běhání? Jistý sociologicky relevantní příslib z četby první části práce navíc zněl, že nám studium zdánlivě marginálního tématu jako je fenomén běhu, prozradí něco, co jsme dosud netušili o charakteru společnosti, ve které žijeme. Tento příslib zůstal, obávám se, nenaplněn. Vždyť autor sám uvádí s odkazem na Slepíčkovou (str. 21), že sociologie sportu nabízí kritickou analýzu role sportu ve společnosti, vztah sportu a socializace, vliv sportu na etablování hodnot a norem ve společnosti, vztah mezi sportem a sociální změnou nebo příspěvek k obecné sociologické teorii. Diplomová práce se snad orientuje na další možné role sociologie sportu, jež jsou podle Slepíčkové popis a vysvětlení vzniku sportu (dané sportovní disciplíny) v různých dobách, případně načrtává roli mocenské a socioekonomické stratifikace (zde běh jako elitní a prestižní záležitost v segmentu běžců cestujících za během do zahraničí). Autor také na vícero místech operuje s tím, že dochází ke globalizaci, demokratizaci či individualizaci běhu, případně ukazuje na emancipaci žen či na vztah mezi během a protestantskou etikou (případně volným či zde spíše polo-volným časem). Tyto teze jsou zajímavé a pro interpretaci fenoménu i zjištěných dat snad nosné, nejsou však hlouběji rozpracovány, jeví se mi proto jako poněkud „povrchní“.

Uvítal bych **kritičtější reflexi limitů vzorku** daného způsobem jeho výběru. Jelikož dva ze tří způsobů oslovování respondentů používaly sociální sítě navštěvované běžci nebo emailové adresáře, jimiž disponují pořadatelé závodů, zřetelně bude ve vzorku **pod-reprezentován typ běžce solitéra**, který se nesdružuje ani neformálně v light communities a nemá ani závodnické ambice (jsem možná profesně deformován, po všech výzkumech muslimů v Česku se ukázalo, že ti nejsnáze dostupní a nejvíce studovaní, tedy více či méně neformálně organizovaní kolem mešit a modliteben, jsou pouhým zlomkem, viditelným vrcholem ledovce v moři víceméně izolovaných solitérů). S tím volně souvisí výtka týkající se analýz provedených metodou explorativní **faktorové analýzy**. Jakkoliv nenáhodně vybraný výběrový soubor snad umožňuje prozkoumat, jaké jednotlivé typy běžců se v Česku nacházejí. Domnívám se však, že cestou k typologii běžeckých sub-populací by měla být spíše shluková analýza (clusterová), nikoliv ta faktorová. Rozhodně bych uvítal zdůvodnění faktorové analýzy. Kromě toho se mi jeví pasáže k faktorové analýze (str. 94-96) jako příliš stručné, telegrafické. Přitom je to metoda, která nabízí velký prostor pro slovní interpretace a imaginaci.

Nejsem si jistý, zda je legitimní **srovnávat spokojenost běžců**, kteří jsou charakterističtí vyšším vzděláním, středním věkem a vyšší mírou bohatství, se spokojeností běžné dospělé populace starší 15-ti let (data CVVM). A dojít tak ke zjištění, že jsou běžci spokojenější a tedy „běhání nepřidává léta k životu, ale život k létům.“ Správné by mišlím bylo, srovnávat

spokojenost běžců s výsekem stejně vzdělané, staré a materiálně zajištěné obecné populace (a nejlépe ještě očištěné od těch, kteří neběhají). Pokud je tedy cílem konstatovat, že běhání má vliv na spokojenost se životem. Kromě toho by zde bylo dobré alespoň kriticky diskutovat možný směr kauzality daného vztahu.

Možné otázky do diskuse:

1. Jaké výzkumné zjištění autora práce překvapilo a proč? Dozvěděl se jako běžec něco nového o sobě nebo o své referenční skupině?
2. Jaký dosud nevytěžený potenciál v datech spatřujete? Jaké další hlavní směry jejich analýzy pokládáte za nejpřínosnější a proč?

Celkově práci hodnotím přes dílčí nedostatky jako zdařilou. **Navrhuji známku 1-2**, s ohledem na průběh ústní obhajoby.

9. září 2019 v Praze.

Karel Černý